

N.F.S. Grundtvig “Danmark og den Danske Forening. 2”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.25, maj 2025

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1853 (SJ: 1061)

Teksten er etableret af Kim Steen Ravn

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Kim Steen Ravn, redigeret af Kirsten Vad og Jens Lei Wendel-Hansen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.phil. Jes Fabricius Møller

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

[A:1]

Danmark og den Danske Forening.

2.

Det første Stykke, jeg med denne Overskrift indrykkede i “Dannebrog” er nu blevet saa gammelt som Nr. 6, og jeg tør ikke vente, at ret mange af Læserne har gienmt derpaa saa længe, men det skader ikke, naar jeg kun tør forudsætte, hvad jeg baade tør og skal, at alle *Danske Læsere*, længe før jeg skrev det første Stykke, var og fremdeles er enige med mig om hvad det indeholdt, at det Danske Folk, ligesom ethvert andet Folk, stort eller lille, der vil sit eget Vel, maa til det yderste holde fast paa *sit* Fæderneland, *sit* Modersmaal, og *sin* fri Folkestemme, saa det er kun Spørgsmaalet, hvad det Danske Folk, under nærværende Omstændigheder, kan og vil gjøre for denne Hovedsag, Hjertesag og timelig Velfærds Sag, og hvorledes den “*Danske Forening*” kan tjene til denne Sags Fremme?

For at nu Talen herom kan blive saa tydelig som muligt, maae

vi først besinde os paa, hvad der udkræves, for at den Danske Sag kan seire, men det er ogsaa let at indsee, at dertil hører en *Dansk Regiering*, en *Dansk Rigsdag* og et *Dansk Oplysnings-Væsen*, som svare til deres Navn og ere altsaa virkelig *Danske*.

En Regiering er nu aabenbar kun *virkelig* Dansk, naar det er dens urokkelige Grundsætning, under alle Omstændigheder først og sidst at spørge om, hvad der, efter dens bedste Overbeviisning, baader eller skader *Danmarks* Rige og det *Danske* Folk, som en *Dansk* Regiering jo paa alle Maader maa stræbe at gavne, ære og vedligeholde; men at vores saakaldte *Heelstats-Regiering* ei engang vil ansees for at være Dansk i denne Betydning, anseer jeg for en vitterlig Sag, og kan i alle Tilfælde see, at *det* er [[A:2]] den ingenlunde, saa her synes ikke blot gode Raad dyre, men Raadvildheden grændseløs, da saalænge Regieringens Grundsætninger er udanske, alle lovlige Midler til at hævde Danskheden og *Danmarks* Rige maae synes om ikke aldeles unyttige, saa dog utilstrækkelige. Efter hvad der endnu staaer paa Papiret, kan man nemlig vel sige, at naar kun *Rigsdagen* er virkelig *Dansk*, da maa *Regieringen* rimeligviis ogsaa snart blive det, men vidste man det ellers ikke, hvorlidt det har at betyde, hvad der kun staaer paa Papiret, da har de sidste Aars Erfaring, fra 28. Januar 1852, tilstrækkelig lært os, at i det mindste hvad der staaer paa Papiret i *Danmarks* Riges Grundlov har i Danmark kun meget lidt at betyde, og at om end hele vor Rigsdag var ligesaa Dansk som jeg, vilde den dog hverken være istand til at fordanske *Heelstats-Regieringen*, eller at udvirke den afløst med en virkelig dansk Regiering. Jeg behøver i denne Henseende kun at henvise til Regieringens Fremgangs-Maade i *Arveløvs-Sagen*, hvori den ikke blot vidste, den havde Rigsdagen, men hele det *Danske Folk* imod sig, men valgde dog heller at opløse Rigsdagen end at opløse sig selv eller i mindste Maade at føie sig efter Folkestemmen, saa der er ikke mindste Grund til at tænke, den i *Grundlovs-Sagen* vil bære sig det mindste danskere ad.

Naar nu en Regiering vælger at opløse Rigsdagen saalænge til den siger Ja til alt hvad man vil, eller bliver dog træt af kun forgiæves at sige Nei, da vilde det for Øieblikket ei nytte stort, om ogsaa hele vort Oplysnings-Væsen, baade det offentlige og huslige, baade i Mundens og Pennens Kreds, var virkelig *Dansk*, men det vilde vist nok gjøre det umueligt for en *udansk* Regiering at faae sin Villie uden med Vold og Magt, og da havde man dog den Trøst, som Ordsproget giver, at Herrer strænge regiere [[A:3]]ei længe, saa det maa vistnok være vor store Sorg, at Oplysnings-Væsenet hos os i det hele er fuldt saa *udansk* som vor *Heelstats-Regiering*, og kan *under den* neppe nok, selv med de største Anstrængelser, tilgavns *fordanskes!*

Det er imidlertid klart nok, at skal en *Dansk Forening* under

nærværende meget sørgelige Omstændigheder have mindste Udsigt til at gavne og fremme den *Danske Sag*, da kan det hverken være ved at ville omvende Regieringen eller ved at ville hegle paa Rigsdagen, men kun ved at bidrage sit til at styrke og trøste det Danske Hjertelag og til at fremme en Oplysning, der er baade efter det *Danske Folks Hoved og Hjerte*. Heraf er nu vist nok det Første i sig selv det vigtigste, da det jo i Henseende til det Folkelige ligesom til det Menneskelige er Hovedsagen, at *Livet* dog bliver ved at hænge i os og at vi finde det, om ikke lykkeligt, saa dog taaleligt, men det meste vi kan gjøre og alt hvad vi skriftlig kan gjøre til at styrke og trøste det Danske Hjertelag under dets haarde Fristelse og store Modgang, det maa skee ved *Oplysning* dels om de menneskelige Vilkaar i det hele og især om vort *Fædernelands*, vort *Modersmaals* og vort *Folks* Eiendommeligheder, baade fordum og nu, saa det sees, at baade er disse værd at elske og holde fast ved, og tillige har de hidtil havt saamegen *Lykke* med sig under megen Modgang og i et længere Tidsløb end de fleste Folk og Riger har lagt tilbage, at vi godt tør haabe, naar vi kun ikke opgiver os selv, snart igjen at opleve bedre Dage.

Naar imidlertid *Dansk Oplysning* skal bære saadanne Frugter, baade strax og i Tidens Længde, da maa den ogsaa virkelig svare til sit Navn i alle Henseender, saa den ikke blot virkelig kaster Lys paa Danmarks Rige og Danskheden, og meddeles paa vort eget Modersmaal, men at den ogsaa er saa *jævn* og meddeles saa *levende*, som den maa, for i Sandhed at være baade menneskelig og folkelig, og for at bære sine Frugter ikke ved en Overhøring og utallige Kiævlerier, men i et veloplyst, virksomt og daadfuldt Levnetsløb. Heraf følger da igjen, at Pen og Blæk, Bøger og Blade, skøndt de, naar de ere gode, kan gjøre Gavn, dog altid gjør det mindste, fordi de ere **døde** altsaa ogsaa aandelig og hjertelig *magtesløse* Ting, der ikke ved nogensomhelst Overtro eller Hexekonst kan selv blive *levende* og gjør da ligesaa lidt Folk levende eller sunde og stærke, som de gjør Giæs rene. *Munden* paa *Modersmaalet*, hvori Liv og Lys, Aand og Ord, Hjertelag og Røst, kan følges ad og virke sammen paa alle [A:4]Mennesker, som har Øren at høre med, enten de er smaa eller store, lærde eller vankundige, og virker mest og bedst naar Tilhørerne ei er alt for store eller alt for lærde, Munden paa *Modersmaalet*, ikke som det sædvanlig seer ud i vore nyeste halvlatinske, halvtyske eller heel pluddervælske Bøger, men som det af sig selv gaaer fra Mund til Mund, falder godt i Øret og findes taalelig godt beskrevet i vore bedste Bøger, Munden paa dette Modersmaal maa aabenbar ikke blot gjøre Broderparten ved en Oplysning, der virkelig skal være *Dansk-folkelig*, men den maa udrette de 99 Hundrededele. Kunde det derfor ikke lykkes den "*Danske Forening*" at sætte endeel ægte danske Munde i Bevægelse og stadig Virksomhed, til Meddelelse af

en jævn og levende Oplysning om Danmarks Rige, om det Danske Folk, og om alt hvad der som Dannemænd maa være os dyrebart, fordi det tjener os bedst, da maatte den agtes for mislykket, om den saa baade udgav et mesterligt Dansk Ugeblad og udbredte over hele Landet den danskeste Læsning, der lader sig finde, og hvad der da i den Danske Retning kan skee med Pennen, er mest at pege paa det ligesaa urimelige som udanske Oplysnings-Væsen, der hidtil har plaget os, og at pirre lidt ved Danske Folke Øine, saa de lukker dem lidt høiere op og seer, at vi trænger til et ganske andet, og at det er ingenlunde Oplysning i sig selv, men kun Dødbideriet, der gik under dens Navn, som er ufrugtbar for Livet og aandsfortærende!

Vel maa vi ogsaa med Pennen slaae en tyk Streg over de gruelige Fordomme, der hidtil har bidraget saameget til Dansk Oplysnings Miskiendelse og forhindret dens Udbredelse, de Fordomme, at hverken skulde vort eget *Modersmaal* i Tale og Skrift være skikket til at meddele og modtage Tusindedelen af den Oplysning, vi behøvede, for at være rigtig oplyste og dannede Mennesker, ikke heller skulde det være mueligt at have noget forsvarligt Skøn om, hvad der tjener *Danmarks Rige* og det *Danske Folk* bedst, uden at have raadført sig med al Verdens Bøger, eller dog med en stor Hob af dem baade paa døde og levende Sprog, og man skulde synes, at disse latterlige Fordomme maatte sagtens kunne udslettes med et Pennestrøg, da de ene kan skylde Pennestrøg deres Tilværelse iblandt os, thi saadanne Misfostre bar aldrig nogen Dannekvinde under sit Hjerte, saa de maae, som Minervas Uglebilleder, være udsprunget af en tysk Professor-Hjerne, og være forskrevet herind i Svøbet af et Messe-Katalog. Saavidt min Erfaring gaaer, har imidlertid selv disse Fordomme om vort Modersmaals Aandløshed og om [A:5]den Danske Sjæls uophørlige Umyndighed, sat sig saa fast iblandt os, at ingen Pen kan rokke dem, fordi man har faaet og faaer dem daglig givet ind med Skeer af mange sprænglærde Folk, der snakker *Dansk* om alt Menneskeligt og Folkeligt, som om de ogsaa havde lært *det* af tyske Bøger, og som igrunden mener, at om Danske Sjæle ogsaa baade kunde lære hos dem selv, og udtrykke det klart og fyndigt paa det Danske Modersmaal, hvad der tjende dem, deres Fæderneland og Modersmaal bedst, saa var det dog en fordærvelig og fordømmelig, *engelsk* sneverhjetet *Eensidighed* at følge en saadan Oplysning, uden at have raadspurgt den øvrige Verdens og nærmest *Tyskernes* Tanker og Fordringer, og læmpet sine Danske Begreber derefter. Man kan paa Papiret føre de allerstrængeste Beviser for, at allenfalds kan intet Folk, altsaa ikke heller det Danske Folk, blive mere oplyst end dets Modersmaal kan udtrykke, og at det Folk, der ved at blive bekiendt med sig selv og alle sine egne virkelige Forhold, dog ikke vidste at ramme sit eget Bedste, lærde det heller aldrig, om det end i Tankerne gjorde nok saa mange Reiser til Paris,

til China og til Maanen, men selv naar man fandt sig nødt til at indrømme Slutningernes Rigtighed, vilde dog netop de, der sætter deres tomme Hjerneskind (Theorier) over al Iværksættelse (Praxis), paastaae, at man slet ikke fra den *sande* Theori kunde slutte sig til den *rette* Praxis. Man kan ogsaa paa Papiret gjøre de vanskabte Fordomme latterlige i høieste Grad, blandt andet ved at spørge: om den *fattige* Oplysning, det Danske Folk kan modtage og udtrykke paa sit Modersmaal, ikke dog skulde være mere gavnlig for det Danske Folk, end den *rige* Oplysning, som kun lader sig modtage og udtrykke paa Latin eller Tysk, og som det danske Folk altsaa umuelig kan modtage eller udtrykke, og om man ikke, selv med et meget daarligt Hoved, snarere med Kiærlighed til sig selv og Kiendskab til sit eget Tarv, skulde kunne ramme sit eget Bedste, end ved at spørge sine Fiender og de Vildfremmede tilraads, som enten slet ikke kiendte ens særegne Tarv, eller som dog vilde ens Værste, men selv om man maatte tilstaae, det var vittig spurgt, vilde man dog beraabe sig paa, at Vittighed beviser kun Vittighed og slet intet i Stats-Sager.

Altsaa, selv disse Hindringer for en folkelig-dansk Oplysning, som synes skabte ved et Pennestrøg, kan dog intet Pennestrøg rokke, de vige kun for en *Mund* og den deraf udspringende Iværksættelse, som lyslevende beviser, at man kan blive langt bedre oplyst om hele det virkelige Menneske-[A:6]Liv og Borger-Liv, hvori Dannemænd tage Deel, paa det Danske Tungemaal alene, og under udelukkende Betragtning af Tilstanden og Forholdene, som de er, end man enten er blevet eller kan blive ved at fiske i fremmede Bøger og fuske paa fremmede Tungemaal, og derved nødvendig enten glemme eller miskiende hvad Talen er om: det Danske Folks virkelige Tilstand, Tarv og Trang, og det, som Talen maa være paa, naar Folket skal oplyses deraf, nemlig Folkets eget Modersmaal i dets Kraft og velbehagelige Skikkelse.

Hvad derimod lader sig gjøre med Pennen, om end kun til kiendeligt Gavn for veløvede Danske Læsere, hvis Tal endnu ikke er meget stort, det maa og vil ogsaa blive gjort, saavidt Midlerne haves og Leilighed gives, ved at gjøre Folket bekiendt med de folkeligste Bøger paa Modersmaalet, og skiøndt ogsaa her levende Mennesker og Munde hver paa sit Sted, maa udrette det meste, saa kan dog vist nok et *Blad* af Omfang som "*Dannebrog*" ogsaa bidrage noget dertil.

Gode Venner har vel ogsaa meent, at "*Dannebrog*" baade kunde og burde gjøre Folket langt mere Gavn, ved at blive et Hverdags eller Hverandendags Blad, som gav *folkelig* Underretning om hvad der gik for sig indenlands og udenlands, som burde være os alle vitterligt, og at et saadant "Folkeblad" som en *folkelig Avis* kunde være meget ønskelig og blive meget gavnlig, det tvivler jeg ingenlunde paa, men Sagen er, at der hører allerede megen Lykke til at faae et godt *Ugeblad* med Gammelt og Nyt paa rigtig Dansk i

Folkets Smag, saa til at faae et godt *Dagblad* i samme Stil, vilde der ikke blot udkræves endeel Pengemidler, men en ganske overordenlig stor Lykke, da det umuelig kunde faaes, med mindre en dygtig Dannemand derpaa kunde og vilde anvende hele sin Tid og Flid, medens det er indlysende, at med et maadeligt *Dagblad* vilde Folket i alle Henseender være langt slettere tjent end med et godt *Ugeblad*, der ogsaa vilde give en folkelig Oversigt af det Vigtigste, der hjemme og ude tildrager sig Opmærksomhed.

Det er sagt fra Begyndelsen, at “Danske Forening” især vilde gjøre alt hvad der stod i dens Magt for at fremme den voxne Ungdoms Oplysning paa folkelige Høiskoler, og at Foreningen, om mueligt, selv vilde oprette en Saadan, og da det nu tegner til at det vil blive sat i min Magt at oprette en dansk-folkelig Høiskole, som jeg ønsker og haaber, den “Danske Forening” vil finde sin Understøttelse værd, saa vilde jeg gierne gjøre det ret indlysende for **[A:7]**“Dannebrog” Læseverden, at det er den *voxne* Ungdoms *folkelige* Oplysning, der ene kan give vort Oplysnings-Væsen i det hele den faste Grund og det rette Opsving, og derved aabne den ægte *Danskhed* blidere Udsigter i Fremtiden, men jeg har saa tit og saa længe næsten forgiæves stræbt at gjøre denne Hovedsag indlysende med Pennen, at jeg nødvendig maa mistvivle om, at det kan lykkes, saa jeg maa nøies med det Haab, ved et Pennetryk dog maaskee at kunne fæste nogle gode Dannemænds Opmærksomhed paa denne *Brændpunkt* i hele det folkelige Oplysnings-Væsen.

Skiondt det nemlig var Synd at sige, at man i vort *latinske* eller nu saakaldte “*lærde*” Skolevæsen, tog formeget Hensyn paa Menneske-Naturens uforanderlige Love, eller gjorde formegen Forskiel mellem *Børn* og *gamle Folk*, saa lærde man dog af Erfaring, at selv det matteste Skin af Videnskabelighed eller klart Overblik lod sig paa ingen Maade frembringe, hvis man slap *Drengene* naar de var *fjorten, femten* Aar gamle, da de først kunde begynde med en Smule Eftertanke at høre efter og tilegne sig den høiere Oplysning, man havde at meddele dem, saa at naar de Høilærde siger, at *Almuen* og alle de *Ulærde* kan godt nøies med den Oplysning, de kan faae i *Drengaaarene*, da maae de igrunden mene, enten at hvem der ikke bliver høilærd kan dog ingen Oplysning faae, som duer noget, *eller* at de skal ingen anden Oplysning have om det *Hele*, det Høie og det Dybe, end at om denne skal man iblinde troe de *Høilærde* paa deres Ord, eller, om de, som alle Dødbidere, er aandelig døvstumme, paa deres *Skrivelse*.

Naar man derfor, som jeg tør troe, alle uforskruede Dannemænd gjør, gaaer ud fra den Forudsætning, at baade kan man, uden først at læse sig ihjel, blive meget godt oplyst om *det* Menneske-Liv, man selv tager Deel i, og om alle *dette* Livs folkelige og borgerlige Anliggender, og at denne Oplysning maae vi inderlig ønske alle Dannemænd, og det saameget mere, som de fleste af vore

Høilærde kun har studeret Bøgerne og slet ikke Menneske-Livet, endsige da det Danske Folkeliv, saa, ved at troe dem iblinde om hvad de slet ikke engang har lagt dem efter at kiende, maatte man nødvendig falde i Graven med de blinde Veiledere; naar [[A:7]]man, siger jeg, gaaer ud fra denne jævne Forudsætning, da vil man upaatvivlelig og det meget snart komme til den klare Slutning, at om end vore *Drengeskoler*, baade i Kiøbstæderne og paa Landet, vare i Regelen ligesaa gode og livfulde, som de i Regelen er det modsatte, saa maatte vi dog nødvendig have folkelige Høiskoler for den *voxne Ungdom*, naar vi skulde have mindste velgrundet Haab om *folkelig Livs-Oplysning* hos vore Bønder, Haandværkere, Kiøbmænd, Sømænd og Rigsdagsmænd i det hele.

Vil derfor kun den “Danske Forening”, hvad det er klart, den kan, af al Magt bidrage til, at det folkelige Høiskole-Væsen træder i Kraft og i levende Virksomhed trindtomkring, da vil den dermed ikke blot have gjort det eneste Frugtbare, der, efter min Overbeviisning, under nærværende Omstændigheder lader sig gjøre for den Danske Sag, men den vil derved ogsaa udstrøe en Sæd, som, under Himlens Velsignelse, der ei vil udeblive, kan og maa i Fremtiden bære de allerønskeligste Frugter, thi bliver kun først et *Folk*, lille eller stort, *sig selv* og sin Folkelighed *bevidst*, da vil det, efter al menneskelig Erfaring, snart faae baade en *folkelig Rigsdag* og en *folkelig Regiering*, ja, om end lidt senere, faae hvad man endnu anseer for en Umuelighed: *folkelige Videnskabsmænd* i alle Retninger, der visselig ikke bliver dummere paa *Bøgerne*, fordi de blive klogere paa *Livet*, der dog immer paa en Maade ligger til Grund for alle Bøger, da *døde Folk* ei skrive synderlig bedre end de tale.

At nu endelig *folkelige* Boglærde, som man, til Forskiel fra *Bog-Orme* kunde kalde *Bog-Fugle*, baade kunde og vilde skrive ganske anderledes *folkelige* Bøger end vi nu har, om alt hvad der lader sig fatte af et opvakt Folk, det følger jo af sig selv, og her seer man da, hvad jeg har havt for Øie med “den Danske Forening” som med alt hvad jeg har talt og skrevet om folkelig Oplysning og om en *dansk-folkelig* Høiskole!